

Lyrická neštěstí Jiřího Veselského

Tahle recenze vznikla na začátku tohoto roku. Jiří Veselský ještě žil. Po jeho smrti jsem uvažoval o tom text přepsat nebo vůbec netisknout, ale nakonec mi to přišlo nepoctivé. Smrt je majestát jako Brno, ale na skutečnosti díla nic nemění. Proto jsem nakonec jen zaměnil čas přítomný za minulý, i když většina invektiv v textu najednou lehce ztrapněla. Ale co...

Jiří Veselský byl velká postava české poezie. Nechápu moc proč, ale říká to spousta lidí. Možná nechápu proto, že jsem četl především Veselského po listopadu psané verše a že jsem ho neznal osobně. Byl prý charismatická osobnost. Věřím tomu. Měl prý velký dar empatie. To je krásné. Jeho vědění bylo prý nesmírné a paměť fenomenální. To je záviděníhodné. Nic z toho ale není vidět v té nové poezii.

Vzhledem k úctě, která Jiřího Veselského asi právem obklopuje, jsem se dlouho rozpokoval začít do něj kopat. Ke konečnému rozhodnutí mi dopomohl medailon na přebalu jeho sbírky s nežným názvem *Zpívající biochemie*. Autor medailonu mimo jiné píše: *„...přes všechno své fyzické a hmotné strádání je Veselský básník až převertoversky šťastného osudu: proslulý dřív, než mu vyšla jeho první kniha, zákonitě nenáviděný pokrytci a mravokárci, zato jako ryba ve vodě mezi srdečnými lidmi, milován dětmi, milenci, přáteli a čtenáři se smyslem pro ryzí poezii.*“ A to zas ne, řekl jsem si. Nejsem sice srdečný člověk a smysl pro ryzí poezii nahrazuji smyslem pro poezii až kočičí, ale nadávat do pokryteckých mravokárců mi také nikdo nemůže. *Justina* mi nevadí, *Lolitu* mám dokonce rád a klidně napíšu do recenze slovo prdel. Prdel. Můžu ho napsat i třikrát. Prdel prdel prdel. Vida. Je třeba ukázat, že Veselského básně mohou mít neradi i nepokrytečtí nemravokárci.

Nebo ne: jsem mravokárný & pruderní & pokrytec. Mou úzkoprsou morálku urážejí Veselského *„eroticky smělé verše*“, jak je přebalový medailonista nazývá. Ve skutečnosti vím, že Veselský byl mistr milostné poezie. Jeho termíny jako *„cvilikání*“, *„křivochalka*“ a *„lelíky*“ to dokazují. *„Lpíčenka*“ a *„nekonečníček*“ jsou už jenom třešínky na dortíčku. Veselský byl génius lyrického popisu. *„Jak je krásná s tím svým slimáčím místečkem*“ rozněžňuje se a celý svět si vybaví slimáčí místečko. Existuje erotičtější představa? *„Být mezi ramličkami / nejčastěji by ji chtěl, / miláček její, králík*“ zazpíval básník a pruderní pokrytec ve mně se svíjí pohoršením. Skrytě ho to ovšem láká číst dál. *„Na konci těžce řady paneláků / je transformátor; ONA MÁ / MATEŘSKÉ ZNAMÉNKO NA ZADNICI / v manšestrácích, neošoupaných již...*“ burácí básník kapitálkami a přemožený pruderní pokrytec si rozepnul poklopec. *„ČURALA SMĚREM V KTERÉM / ZLEHKA DO HLUBOKA NAMOKL PÍSKOVEC SOCH NAD SOKLY...*“ Teda! Básník při tom zřejmě zíral na mateřské znaménko s očima jak králík, čímž dovršil smyslnost chvíle.

Dalo by se pokračovat. Veselskému v nových básních rozhodně nešlo jenom o sex. Byl velkým básníkem času. Báseň *Do pátku napíšu* ve své úplnosti zní: *„- DO PÁTKU NAPÍŠU, / KTERÝ DEN V PŘÍŠTÍM TÝDNU PŘIJEDU. / TO UŽ BUDU VĚDĚT... / A NEBUDU ČEKAT PAK AŽ DO SOBOTY...*“ Obdivuhodný temporální labyrint. Včera, dnes a zítra. V sobotu večer a v neděli ráno.

V úvodu zmíněnou paměť a erudici dokazují přesné biologické a fyzikální postřehy: *„Při jízdě na kole měníš výši svých kolen...“*

Ale dost. Ironizovat do nekonečna nemá smysl. Veselský byl odvážným mužem už jenom proto, že se nebál obecné zloby a básně o svých dívenkách vydával. Záliba v tělech ne úplně nad zákonem není právě společensky nejtolerovanější formou hobby a psát o ní by se třeba v Británii mohlo stát zámlkou pro to, aby se o vás začal otírat bulvární tisk. U nás zaplaťbůh ne.

Veselského problémem nebyly dívenky, byť se staly jeho lyrickým neštěstím. Nepsal ostatně jenom o nich (jenom skoro jenom). Veselský byl skutečně básníkem času. Pokoušel se zachytit okamžik, chvíli, která je pro něj tak plná poezie jako nic jiného. Problém je, že ty jeho okamžiky poezie jsou nesdělitelné.

„MLUVÍŠ PŘES NOSÍK / A PO NEJKRATŠÍ VĚTĚ / z pěti slov o láhvi a o víně / najednou je tě víc / nádherně zadýchané / v hrdle i sklovině / zoubků: »Nnchmchm«...” Co s tím? Básníková zkušenost je prakticky nekomunikovatelná. I my máme občas chvíle, kdy je pro nás poezii něčí *NNCHMCHM*, ale víme, že o takové poezii se dá jen těžko napsat báseň. Je jistě krásné, že „... z hlavy položené na podušku / viděl jí v tváři jen / otvůrky do nozder“, ale díval-li se jí tedy do nosu, jako první nás napadne otázka, co zajímavého tam asi viděl.

Měli-li bychom něco nazvat literární onanií, bylo by to psaní z vnitřní potřeby, které touží po čtenáři, ale není schopno ho dosáhnout. Je to psaní zavřené do vlastního víceméně nesdělitelného světa, který je natolik uzavřený, že může zajímat nejvýš svého autora. Opět: nemyslím svět zvláštní svou tematikou. Veselský jednoduše *neuměl* ve svých pozdních letech sdělit krásu (lásku?), kterou sám tak intenzivně vnímal. Problém je ve formě. Veselský posledních let psal (podle toho, co vydával) rosolovitým (slimáčím?) jazykem, který se v nejhorších okamžicích (viz ukázky výše) měnil ve slizkou ulepenou hmotu, z níž se člověku zvedá žaludek. A pro jistotu ještě jednou: ne z tématu, z jazyka. Z jeho nezajímavosti. Psát o těle tak, jako psal Veselský, znamená nejvýš připomenout čtenáři, že mladé dívky mají ruce, nohy a některé další součástky, nic jiného. Kdo to ještě neví?

Nedávno jsem kdesi slyšel, že Milan Kundera (prý Veselského velký přítel) dělí ženy ve svých prózách na dva druhy. Ty krásné nepopisuje, ty ošklivé ano. Vyjádřit něčí krásu slovy je mnohem těžší než vyjádřit jeho ošklivost. Veselskému se občas paradoxně stalo, že místo krásy, kterou (pravděpodobně) popsat chtěl, vyvolal dojem intenzivního hnusu. *Nnchmchm*.

Jestli jsou Veselského zralé verše občas zajímavé, tak proto, že se v nich objeví myšlenka. Poezie, tajemství, krása v nich není. A erotika už vůbec ne. Školačky se v literatuře dají zerotizovat tak, aby to dojalo, naštvalo, přivedlo do deprese nebo – a proč ne – třeba i vzrušilo. Ale Veselského texty z toho nedovedou nic.

Tahle recenze je zlá. Jiřího Veselského si lze vážít pro spoustu věcí a být k němu vlídný přinejmenším pro to „*fyzické a hmotné strádání*“, o kterém píše jeho medailon. Ale ani fyzické a hmotné strádání ještě nedělá z člověka básníka. Nebo aspoň ne básníka, který umí ještě pořad psát básně. Veselský mohl být větší básník než Seifert s Baudelairem dohromady (a podle trigonského výboru D.Ž. Bora Luna je za vlakem poslední nárazník skutečně kdysi básníkem byl). V posledních letech ale poezii až na výjimky nepsal.

Jiří Veselský: Zpívající biochemie, Petrov, Brno 2003

Tvar 2004

SHARE

Štefan Švec: Nejlepší titul české literatury

Reportáž psaná na oprátce je geniální název. Máme ho v hlavě omletý ze základky, takže už nevnímáme, co ta slova znamenají. Čerstvý a neošoupaný ale tenhle titul patří do světového fondu nejповedenějších knižních jmen. Je stejně silný jako třeba Vianovo/Sullivanovo Zabte ošklivé, Erskinův Soukromý život Heleny Trojské, Toolovo Spolčení hlupců nebo Riggsův Sirotčinec slečny Peregrinové pro podivné děti. Lepší marketingový tah než takový název je snad už jen učinit ze sebe sama speciální žánr v pornu, jako se to povedlo Nabokovově Lolitě.

Julek Fučík / věčně živý! už tak silný titul není. Sborník tohoto jména, který vyšel v Hostu, je ale skvělý z jiných důvodů. Konečně vynesl na světlo protokol gestapa z výsledků autora Reportáže, o kterém (o protokolu i o autorovi) se šíří fámy už od roku 1945. Přeložený protokol s komentářem a několika dalšími studiemi mluví o Fučíkovi, jeho kultu i antikultu. Autoři sborníku pokračují ve skvělé práci, která začala kritickým vydáním Reportáže z roku 1995, pokračovala edicí faksimile celého rukopisu z roku 2007 a vyvrcholí snad knihou o Národním revolučním výboru inteligence, jehož byl Fučík spoluorganizátorem.

Kdo by chtěl ukázat české dějiny 20. století na jediném příběhu, pro toho je Fučíkův předsmrtný i posmrtný osud ideální. Nadaný komunistický žurnalista, pro jedny floutek, pro druhé hrdina, napíše při čekání na popravu po kouskách knihu, která se stane nepřekladanějším českým dílem všech dob a obletí svět. Komunistická strana, které Fučík za života věrně sloužil, ho téměř zbožšťí, jeho odkaz ale zároveň zcenzuruje, což vyvolá pochyby o pravosti knihy a také útoky na Fučíka jako takového. Po listopadu 1989 projde ikona režimu několikanásobným rituálním zavržením, ale v literární historii vstává z popela a zdá se, že nás jen tak fascinovat nepřestane.

Dobře napsaná kniha Jana Nováka s nepřilíš povedeným titulem Zatím dobrý je o bratřech Mašínech. Fučík je, stejně jako Mašínové, hrdina problematický. A problematičtí hrdinové jsou pro poučení z dějin nejlepší. Tak jako by měl na Staroměstském náměstí stát vedle Husa mariánský sloup, měl by u nás vedle Zatím dobrý vzniknout pořádný román o Fučíkovi. S nějakým super názvem.